

Wat gebeurt er met uw nachtvlinderwaarnemingen?

Tekst: Willem N. Ellis
werkgroep
Vlinderfaunistiek

Wie de moeite heeft gedaan om waarnemingen van nachtvlinders bij te houden, een formulier in te vullen en op te sturen wil ook wel eens weten wat er daarna mee gebeurt. Daarover gaat dit artikel.

Voorwerk

Voorzover ze al niet digitaal zijn aangeleverd (dat gebeurt gelukkig steeds meer, en scheelt ons natuurlijk veel werk) worden de waarnemingen eerst ingevoerd in een computer en verzameld in een tijdelijk gegevensbestand. Waarnemingen die naar De Vlinderstichting zijn gestuurd worden door de medewerkers daar verwerkt. Anderen sturen hun waarneming naar de Werkgroep Vlinderfaunistiek (daarover dadelijk meer), en die waarnemingen worden door WVF-medewerkers voorlopig bewerkt.

plaatsnaam	prov	5x	y5
koudhoorn, laar	ge	170	470
arnhem, de laar	ge	185	440
weert, laar	li	175	365
nuth, laar	li	190	325
goirle, laar	nb	130	390
berlicum, laar	nb	155	405
nuenen, laar	nb	165	385
maarhezee, laar	nb	170	365
ommen, het laar	ov	220	500

Tabel 1. De plaatsnaam Laar kan op een aantal verschillende vindplaatsen slaan. Hier staan ze alle negen (maar misschien zijn er nog meer die we niet kennen) met de provincie en de uurhokoördinaten. 'Haar' was een nog beter voorbeeld geweest, maar met 27 namen zou de tabel te lang zijn geworden!

Dat voorlopig bewerken is meer dan alleen overtypen in een computer: waarnemingen moeten vaak eerst nog wat worden opgepoetst. Vindplaatsamen zijn vaak dubbelzinnig, zonder dat de inzender zich daarvan bewust is. Een vermelding van bijvoorbeeld Laar kan op negen verschillende plaatsen in Nederland slaan (tabel 1), en dan moet het een en ander worden uitgezocht; daarom is het opgeven van de provincie, en liefst ook de coördinaten, zo nodig. Aan de andere kant worden vaak tikfouten gemaakt in de coördinaten, en dan is de plaatsnaam weer

Fig. 2. Aantekeningen van T. van Wisselingh in de bibliotheek van de Nederlandse Entomologische Vereniging.

een onmisbare steun.

Een ander detail dat zorg behoeft is de correcte naam van de waarnemer. In het bestand waar de gegevens uiteindelijk terecht zullen komen, staan waarnemingen van meer dan 4.200 waarnemers. Vaak is het nodig te weten wie precies een waarneming heeft gedaan, en is 'Hans v/d Berg' niet voldoende, als de waarnemer J.W. van den Berg heet.

Werkgroep Vlinderfaunistiek

Als dat voorwerk gereed is, gaan de databestanden naar de WVF. Dat is een onderdeel van de EIS-Nederland, de Nederlandse tak van de European Invertebrate Survey. De WVF heeft als taak het verzamelen, analyseren en beschikbaar stellen van verspreidingsgegevens van Nederlandse vlinders. Het doel is om aan vlinderaars, natuurbeschermers en politiek actuele informatie te kunnen geven over verspreiding, zeldzaamheid, voor- of achteruitgang en mate van bedreiging. Deze taakstelling sluit zo nauw aan bij die van De Vlinderstichting dat de WVF al kort na zijn oprichting daarmee een samenwerkingsverband is aangegaan. Het belangrijkste onderdeel daarvan is dat De Vlinderstichting en de WVF samen één gegevensbestand hebben, Noctua geheten. De WVF zorgt ervoor Noctua te vullen met gegevens van micro's en dagvlinders, WVF en De Vlinderstichting samen doen de nachtvlinders. De WVF zorgt ook voor het beheer van Noctua. Noctua is met ca. 1,6 miljoen waarnemingen een van de grootste databases over de Nederlandse flora

What happens with your moth records?

Moth records sent in to either Dutch Butterfly Conservation or the Dutch Working Group for Lepidoptera Faunistics, the Dutch branch of the European Invertebrate Survey, eventually become part of the official digital data base Noctua. After a preliminary check concerning the recorder's identity and exact location, the record is examined for reliability. Unreliable records are put into a file for later consideration. If judged reliable, the record is incorporated into Noctua, with its 1.6 million records, one of the largest databases on the Dutch flora and fauna. It is stressed that records of common species are of utmost importance for getting a good understanding of the moth fauna. Trends in changes in occurrence need to be backed up by reliable data. The data are used to give a tailored answer to each question. This information is not only of interest to moth enthusiasts, but also to nature conservationists and politicians.

en fauna. Om een indruk te geven van de waarde van de database geeft het kaartje (fig. 1) voor elk uurhok in het land het aantal soorten dat bij *Noctua* bekend is.

Selectie aan de poort

Bij de WVF komen de bestanden eerst in een voorlopig bestand, waar wordt gekeken of een waarneming al niet eerder is binnengekomen (gebeurt vaak!) en waar ze op hun betrouwbaarheid worden onderzocht. Bij elke waarneming wordt door de computer bekeken hoe zeldzaam de soort is in het betreffende gebied, en hoe de waarnemingsdatum valt binnen het vluchtdiagram van de soort. Een zeldzame soort, een afwijkende datum, en zeker een combinatie van die twee kan aanleiding zijn om de waarnemer te vragen om nadere inlichtingen, foto's, of collectiemateriaal. Waarnemingen die niet bevestigd kunnen worden (of waarvan de waarnemer niet kan worden opgespoord) worden als onbetrouwbaar gevlagd. Ze worden wel opgenomen in de database (om er later nog op terug te kunnen komen), maar worden genegeerd bij het maken van verspreidingskaarten, adviezen, en het doen van berekeningen.

Oude waarnemingen

Tot laat in de 20e eeuw was elke vlinderwaarnemer ook een verzamelaar. De belangrijkste van die particuliere verzamelingen komen uiteindelijk meestal in een museum terecht. Maar er is met collecties een probleem: zeldzame soorten zijn er oververtegenwoordigd. Collecties geven daarom wel een beeld van de verspreiding van soorten, maar niet van hun talrijkheid. Dat laatste zouden we toch graag willen weten; het is bijvoorbeeld noodzakelijk om te kunnen inschatten of een soort voor- of achteruit is gegaan.

We verzamelen daarom wel gegevens uit museumcollecties, maar ook waarnemingen die gepubliceerd zijn in rapporten, boeken en tijdschriftartikelen. En soms is het geluk met ons en vinden of krijgen we aantekenboekjes waarin een verzamelaar zijn waarnemingen bijhield, soms vele duizenden in een onooglijk schriftje. Die aantekeningen zijn voor ons werkelijk een venster op het - soms verre - verleden (fig 2).

Ook gewone soorten registreren?

Het telkens opnieuw invoeren van steeds dezelfde gewone soorten in een opgaveformulier is geen pretje. Het lijkt ook een beetje overbodig: van deze soorten weten we bijna alles, ze komen misschien (bijna) overal voor, ze zijn duidelijk niet bedreigd, en eigenlijk ook niet interessant. Kunnen we niet beter stoppen met het verzamelen van dit soort 'domme' waarnemingen? Dat zou rampzalig zijn! Voor een goed begrip van de vlinderfauna zijn de gewone soorten de basis, en de zeldzaamheden niet anders dan de kersjes op de taart. Alleen als we betrouwbare gegevens hebben over de talrijkheid van gewone soorten kunnen we iets zeggen over de talrijkheid van de min of meer zeldzame soorten. (Daar komt nog bij dat wat nu een gewone soort is, in een paar decennia zeldzaam kan zijn geworden; en ook dat is alleen maar te bewijzen als je in alle perioden zorgvuldig cijfers hebt bijgehouden).

www.VlinderNet.nl

Op deze website vindt u informatie over alle in Nederland voorkomende vlinders. Over ruim 100 soorten dagvlinders en meer dan 900 soorten nachtvlinders (alleen de zogenaamde macro-nachtvlinders) wordt informatie over ecologie en verspreiding gegeven, en afbeeldingen van alle soorten.

Waar is het goed voor?

Met de gegevens in *Noctua* berekenen we de mate van talrijkheid (landelijk, provinciaal en regionaal), voor- of achteruitgang, en mate van bedreiging van de Nederlandse vlinders. Ook verspreidingskaartjes en vluchtdiagrammen, zoals u die kent uit *VlinderNet*, worden gemaakt op basis van de gegevens in *Noctua*. De meeste verspreidingskaarten, ook die in *VlinderNet*, geven aan of een soort in 'hok' van 5x5 km is waargenomen. Maar dat kan zowel het gevolg zijn van een enkele waarneming van een zwerver als van het voorkomen van een grote populatie: deze kaartjes zeggen niets over talrijkheid. Met een groot bestand als *Noctua* is het nu ook mogelijk om kaarten te maken die de mate van talrijkheid in een hok kunnen weergeven. In de toekomst zullen die ook in *VlinderNet* te zien zijn.

Wat krijgt u er voor terug?

Kijken in *VlinderNet* is interessant, maar beantwoordt misschien uw specifieke vraag niet. Maar u kunt van de WVF ook antwoord op maat krijgen. Iedere particulier die een vraag heeft die we middels *Noctua* kunnen beantwoorden, krijgt zo snel mogelijk antwoord. Denk bijvoorbeeld aan: een lijst van alle soorten die waargenomen zijn in uw omgeving, evaluatie van de vlinderfauna van een bepaald terrein, de bijzonderheid van een waarneming, enz. Deze informatie krijgt u zo snel mogelijk, en het kost niets. Het is ook niet verplicht om als tegenprestatie gegevens aan te leveren, ook al krijgen we die natuurlijk graag. En ook (maar dat spreekt eigenlijk vanzelf) kan iedereen die waarnemingen heeft ingestuurd ze in een overzichtelijke vorm terugkrijgen. ●

Soortdichtheid

aantal soorten	
1 - 25	
26 - 50	
51 - 75	
76 - 100	
101 - 200	
201 - 300	
301 - 550	

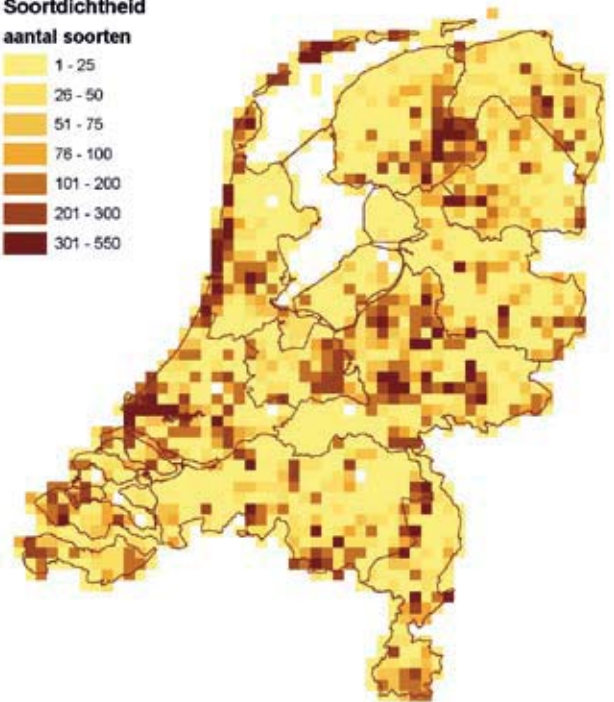

Fig. 1. Kaartje van het aantal vlindersoorten per uurhok. Alle waarnemingen in *Noctua* zijn gebruikt, ongeacht hun datum. De biologische kwaliteit van een uurhok kan in de loop van de tijd veranderd, en vaak verminderd, zijn! Het kaartje geeft daarom vooral de potentiële diversiteit weer. Bij waarnemers impopulaire gebieden zoals polders en (bio)industriegebieden herbergen waarschijnlijk toch nog wel meer soorten dan hier wordt aangegeven.